

regència d'Urgell

Organisme de govern dels reialistes, revoltats contra el règim constitucional, instituït a la Seu d'Urgell després de la presa d'aquesta ciutat per El Trapense (juliol del 1822). El 15 d'agost fou instituïda oficialment, a partir d'una Junta Superior Provisional de Catalunya, i era formada per l'arquebisbe preconitzat de Tarragona, Jaume Creus, per Bernardo Mozo de Rosales, marquès de Mataflorida, i per Joaquim d'Ibáñez-Cuevas, baró d'Eroles. Si bé l'arquebisbe Creus en detenia la presidència, el marquès de Mataflorida en fou la veritable ànima, mentre que el baró d'Eroles s'ocupava principalment de convertir les partides de guerrillers en un exèrcit organitzat, tasca que li resultà impossible. D'altra banda, no sembla haver-hi hagut gaire avinença entre els membres de la Regència: la proclama d'aquesta en nom de Ferran VII com a rei absolut fou seguida d'una altra de particular del baró d'Eroles adreçada als catalans i en la qual demanava l'existència d'unes corts que moderessin el poder del monarca. La instauració de la Regència mugué el govern liberal a actuar fermament a Catalunya; el general Francisco Espoz e Ilundain (conegut amb el nom d'Espoz y Mina), nomenat capità general de Catalunya, emprengué una campanya ràpida que li permeté d'ocupar la Seu d'Urgell (11 de novembre de 1822). La Regència passà a Llívia i, d'allí, a França, on els seus membres se separaren. Ni el govern francès ni Ferran VII, en recuperar aquest el poder absolut, no agraïren a la Regència la seva actuació, ja fos per les queixes dels mateixos caps de partida contra el marquès de Mataflorida, ja fos per les intrigues del grup absolutista rival, que dirigia Francisco Ramón de Eguía. Només el baró d'Eroles fou nomenat per a dirigir l'avantguarda de reialistes que s'adherí a l'exèrcit francès dels Cent Mil Fills de Sant Lluís.

reialista

Nom amb el qual foren coneguts, a partir de les corts de Cadis, els defensors de l'antic règim i, per tant, contraris a la Constitució del 1812 i a la sobirania popular; sovint foren anomenats també absolutistes. A Catalunya els reialistes foren nombrosos, especialment entre les classes privilegiades de l'antic règim i la pagesia pobra. Després de la insurrecció contra el règim constitucional i dels avalots i la guerra dels *Malcontents* (1825-27), forniren la base social del carlisme.

apostòlic -a

Membre de la facció extrema de l'absolutisme espanyol des del 1823 fins al començament de la primera guerra Carlina. El nom deriva probablement de l'hàbit d'anomenar *junta apostòlica* determinades reunions de clergues (per a repartiment de tributs, etc); aquest mateix nom de **junta apostòlica** fou adoptat per una junta constituïda a Galícia el 1820 per a lluitar contra el règim constitucional. Una altra junta apostòlica devia ésser un dels organismes dirigents dels grups absolutistes que, des del 1823, començaren a manifestar la seva hostilitat contra la moderació de Ferran VII i a coordinar l'acció d'una sèrie de societats secretes, de composició bàsicament clerical, esteses per tota la Península Ibèrica (societats de l'Àngel exterminador, de la Puríssima, etc). Els apostòlics sostingueren des de molt aviat la candidatura de l'infant Carles i donaren els primers nuclis dirigents del carlisme.

guerra dels Malcontents

Alçament armat promogut el 1827 a Catalunya pels ultrareialistes, que consideraven massa suau la política repressiva de Ferran VII contra els liberals. Les queixes principals es referien a la negativa a restablir la inquisició, a l'indult (bé que molt parcial) atorgat als liberals, a la permanència en l'exèrcit i els càrrecs públics de gent tinguda per liberal i a la relegació dels voluntaris reialistes (els antics guerrillers del Trienni Constitucional), els caps dels quals foren apartats en bloc de l'exèrcit, amb llicència il·limitada, i aviat deixaren de percebre els sous promesos. Les esperances ultrareialistes, posades primerament en Ferran VII, s'anaren decantant cap al seu germà Carles; la conspiració de la cort, mostra de la qual fou la revolta de G.Bessières per l'agost del 1825, enllaçava amb el descontentament dels reialistes catalans, principalment a través de personatges eclesiàstics, en contacte a la vegada amb antics caps de partida. El 1825 les queixes es convertiren en un malestar de semiconspiració a Cervera de Segarra, Manresa i algunes poblacions menors, i culminaren en un intent de Llobet i Trilla d'ocupar Tortosa. El 1826 el reglament dels cossos de voluntaris reialistes, molt poc favorable a les aspiracions d'aquests, produí una nova efervescència, testimoniada per la proclama d'aquell any mateix. La revolta esclatà pel març del 1827, amb l'aparició simultània de diverses partides. El fracàs d'un nou intent de Llobet i Trilla sobre Tortosa i l'afusellament d'aquests i alguns altres caps de partida fets presoners, juntament amb l'indult per a tots aquells qui deixessin les armes, i les pastorals dels bisbes contra els revoltats posaren fi a la primera fase de la rebel·lió. Però rebrotà aviat, amb una organització millor i amb l'obtenció del suport de molts batallons de voluntaris reialistes. Una sèrie de partides, dirigides per Planes, Narcís Abrés (*el Carnisser*), Bosc i Ballester, Guri (*Dinat*), Rafí i Vidal, Vilella, Castells i altres, amb una autoritat superior, que es disputaren Agustí Saperes (*Cargol*) i Josep Bussoms (*Jep dels Estanys*), dominaven a mitjan agost una gran part de la Catalunya de l'interior, i el 25 entraren, sense resistència, a Manresa, on Saperes organitzà la *Junta Superior Provisional de Govern del Principat de Catalunya*. Ràpidament foren ocupades Vic, Cervera, Valls, Reus, Talarn i Puigcerdà, i romanien assetjades Cardona, Hostalric, Girona i Tarragona. Simultàniament aparegueren grups de revoltats a Aragó, el País Basc, Còrdova i el Maestrat (excepte aquest darrer, tots ràpidament abatuts). El govern actuà amb decisió. El 14 de setembre el marquès de Campo Sagrado era substituït en la capitania general de Catalunya pel

comte d'Espanya, ahora nomenat cap de l'exèrcit expedicionari, i el 18 Ferran VII anunciava el seu viatge a Catalunya; el 23 el comte d'Espanya era ja a Tortosa amb les seves tropes, i el 28 el monarca i el comte entraren a Tarragona. La presència del rei, l'indult concedit i el paper de la jerarquia eclesiàstica facilitaren la campanya del comte d'Espanya. Manresa es rendí, sense lluita, el 8 d'octubre, i a continuació ho feren Cervera, Vic i Olot. Quan tothom pensava en un tractament benigne dels implicats, Ferran VII defugí qualsevol petició de gràcia; nou dels principals insurrectes foren afusellats a Tarragona, mentre que uns 300 foren deportats a Ceuta. Després el rei passà a Barcelona, on, gràcies a nous decrets proteccionistes, s'atragué els liberals moderats i la burgesia tèxtil; restaven, així, delimitats els camps per a la propera primera guerra Carlina.

ultrareialista

Dit de cadascun dels membres de la facció política sorgida entorn de Carles Maria Isidre de Borbó els anys 1820-30. Formada principalment per militars descontents, partidaris d'un absolutisme a ultrança, propugnaven la substitució de Ferran VII —massa tolerant, en llur opinió, i culpable de no haver restablert la Inquisició— pel seu germà Carles Maria Isidre. Uns grups ultrareialistes intentaren un alçament a Castella, dirigits per Georges Bessières; poc després se succeïren les sedicions al Principat, que culminaren en la guerra dels *Malcontents* i, més tard, en les guerres carlines.

Llei Sàlica

Disposició dinàstica de origen francès que excluyó de la sucesión del trono a las mujeres, de modo que la corona sólo podía transmitirse entre varones. Su nombre deriva del hecho de haber sido atribuida a los salios, una rama del pueblo franco que invadió la Galia a la caída del Imperio romano. En realidad, la primitiva ley de los francos salios que hacía referencia a la sucesión no tenía nada que ver con el sistema monárquico, ya que regulaba una cuestión de Derecho privado. Lo único que especificaba esta costumbre era la exclusión de las mujeres en la herencia de los campos hereditarios de la familia, pues se consideraba que al casarse la mujer dejaba de pertenecer a su familia para entrar en la del marido.

En el siglo XIV, por diversas circunstancias políticas, se excluyó a las mujeres del trono de Francia a pesar del destacado papel político que habían jugado hasta entonces. Al buscar una justificación para ello, los juristas recuperaron la antigua costumbre de los salios, con lo cual, por necesidades históricas y políticas, una ley antigua en desuso y de Derecho privado se transformó en norma de Derecho público: desde 1348 se designó como *Ley Sàlica* la totalidad de las reglas de sucesión al trono en virtud de las cuales las mujeres no podían heredar la corona. Perduró hasta la caída del Antiguo Régimen y no quedó limitada a Francia, ya que en España se introdujo a comienzos del siglo XVIII. Hasta entonces, en la monarquía española había regido el orden de sucesión consignado en las *Partidas*, según el cual heredaba el trono el primogénito varón o hembra y sus descendientes legítimos. Hubo dos razones para este cambio: en primer lugar, la introducción de la dinastía borbónica, con su mentalidad francesa, y en segundo término la intención de Felipe V de evitar la posibilidad de que la corona española volviera a manos de los Austrias mediante una sucesión femenina.

La aplicación de la ley sàlica experimentó diversos acontecimientos. El 10 de mayo de 1713, Felipe V, con la oposición de la nobleza y de los consejos pero con el apoyo de los representantes en Cortes de las ciudades y villas, publicó un *Auto acordado* en el que establecía que las mujeres sólo serían llamadas a reinar en el caso de faltar heredero varón en línea directa o colateral. Un intento de suprimir esta ley se llevó a cabo durante el reinado de Carlos IV. En 1789, el monarca convocó las Cortes, que no se reunían desde 1760, en el Salón de los Reinos del antiguo Palacio del Buen Retiro. Fueron presididas por el Conde de Campomanes. Eran 76 los procuradores y asistían, además del presidente, cuatro ministros con sus secretarios y los escribanos mayores de Cortes. Entre los procuradores había siete aristócratas; los demás eran personas de crédito y prestigio en sus ciudades. Dada la composición de la asamblea y el tiempo transcurrido desde la última convocatoria, el hecho despertó una enorme curiosidad, pero se exigió a los procuradores guardar secreto de lo tratado. El asunto propuesto fue la anulación del *Auto acordado* de 1713 y la vuelta al sistema sucesorio de las *Partidas*. Aunque las Cortes aprobaron el proyecto por unanimidad, la correspondiente pragmática sanción no fue promulgada, y así no fue recogida en la *Novísima Recopilación* de 1805. Promulgada por fin por Fernando VII en 1830, al quedar por ella excluido del trono el infante Carlos, se dio origen a un conflicto dinástico que degeneraría en las Guerras Carlistas. En 1832, Fernando VII volvió a poner en vigor el *Auto acordado* de Felipe V y reintrodujo en el país la Ley Sàlica. Sin embargo, por un codicilo de su testamento la derogó de nuevo el 1 de octubre de ese mismo año. En España, la Constitución de 1978 recoge en su artículo 57 el orden de sucesión de la corona en línea regular de primogenitura y representación, siendo preferida la línea anterior a la posterior, en la misma el grado mas próximo al mas remoto, en el mismo grado el varón a la mujer, y en el mismo sexo el de más edad al de menos. En este sentido, la constitucionalización de la ley sàlica la integró plenamente en nuestro ordenamiento.

Pragmática sanción

{f.} | pragmatic, pragmatic sanction, decree, decree-law.

“Disposición legislativa promulgada por los soberanos. Se distingue de los Reales Decretos y de las Reales Órdenes en las fórmulas de su promulgación.

A partir del segle XV, coincidint amb la unificació dels regnes i amb la definició cada vegada més gran de l'estat, els reis de Castella governaren cada vegada amb més freqüència mitjançant les *pragmàtiques*, al marge de les Corts. Aquestes elevaren contínues protestes per la cada vegada més personalitzada del govern del sobirà, però sense que existís una fórmula de sanció al monarca. La pragmàtica igualment existí en el rest dels regnes de l'Edat Moderna.

Pragmàtica sanció de 1789

Disposició legal aprovada per les corts espanyoles a iniciativa del rei Carles IV, per la que se anulava la llei sucursal de Felip V, anomenada també *Auto Acordado* o *Llei Sàlica* i, respectant l'ordre tradicional, en la successió de la Corona, establia la preferència del varó sobre la femella. En 1830, després dels esdeveniments coneguts com a *sucesos de la Granja*, Ferrnand VII decidí promulgar la Pragmàtica Sanció, lo que significava que la seva filla Isabel seria designada com a hereuera en perjudici de la seva filla Carlota; això acabaria provocant les Guerres Carlistes.

L'Expedició Reial (1837)

Expedició que efectuaren els carlins contra Madrid (del 15 de maig al 1 d'octubre del 1837), per causes no enterament aclarides. En part el pretendent, Carles Isidre, amb la seva cort. Sortí d'Estella, travessà l'Aragó per Osca i Barbastro i entrà al Principat per Tragó de Noguera (7 de juny). Derrotada, però no decisivament, pel baró de Meer a Gra (12 de juny), es refugià a Solsona (14 de juny). Per Súrria, Santpedor, la Segarra, Vinaixa i Margalef, l'expedició arribà a l'Ebre, que travessà a Xerta (29 de juny), emparada per Ramon Cabrera. Prosseguí cap a Ulldecona i el País Valencià: Sant Mateu, Borriol, Vila-real, Nules, Burjassot. Des de Xiva, on fou lliurada (15 de juliol) una batalla aferrissada, finalment favorable als liberals, l'expedició s'endinsà cap a Móra de Rubiols i Cantavella, des d'on, pel Baix Aragó (batalla de Villar de los Navarros, 4 d'agost) entrà a Castella. El dia 12 d'agost els expedicionaris arribaren a Arganda i a les envistes de Madrid. Cabrera —que manava l'avantguarda— i altres caps volien assaltar Madrid, però el quarter general ordenà la retirada. L'expedició, perseguida per Espartero (que obtingué una clara victòria a Aranzueque, el 19 de setembre), retornà directament a Navarra, on arribà en plena derrota. Cabrera, poc després d'iniciar-se la retirada, tornà amb la seva gent al Maestrat.

Aixecament Carlí (1855-56)

Aixecament armat carlí (1855-56) que intentà d'explotar la situació política creada per la Revolució del 1854. La insurrecció es produí simultàniament a Àlaba, a Navarra, al Baix Aragó i al Maestrat, on inicialment semblà que podria assolir una gran volada, i al Principat de Catalunya, on l'acció militar fou més aspra i més llarga que enlloc. Les primeres partides catalanes aparegueren pel juny del 1855, coincidint amb l'agitació obrera a Barcelona (vaga general i mort de Josep Sol i Padrís). Aquestes partides eren manades per Josep Borges, Estartús i Marcel·lí Gonfaus (*Marçal*), el qual, com a comandant general, féu pública una proclama (27 de juny). Pel juliol entrà a Catalunya Rafael Tristany. Borges derrotà la columna de López Clarós, però la persecució de les columnes governamentals, dirigida pel mariscal de camp Joaquim Bassols, i sostinguda per la milícia nacional, l'actuació de la qual fou decisiva, obligà els carlins a dispersar-se i a retirar-se a França després d'una sèrie de desfetes: Gonfaus, fet presoner a Orriols, fou afusellat a Girona (8 de novembre de 1855); Rafael Tristany, derrotat a Castellfollit de Riubregós (on entre els morts hi hagué el seu germà Antoni), es retirà a França el 14 d'abril de 1856.

L'Ortegaga (1860)

Jaime Ortega y Olleta

Tauste, Aragó 1816 - Tortosa 1860

Militar. Relacionat amb el partit moderat, el 1843 prengué part en l'aixecament contra Espartero a Saragossa i posteriorment, amb una carrera brillant, aviat fou general. En 1857-58 s'uní secretament al carlisme i, nomenat capità general de les Balears al maig del 1859, fou el cap visible del pronunciament carlista de l'abril del 1860 (dit *l'Ortegaga*). Aquest, amb una gestació no aclarida, sembla que comptà amb el suport del partit moderat i del financer Salamanca per a enderrocar O'Donnell. L'1 d'abril, després de l'anada secreta del comte de Montemolín, del seu germà Ferrnand i del general carlí Joaquín Elío a Palma, Ortega embarcà en cinc vapors (entre altres el *Rey D. Jaime II*) les tropes de la guarnició de les Illes (en especial el Batalló Provincial de Mallorca, part del Regiment d'Astúries i una secció de cavalleria, amb un total d'uns tres mil homes). Anà als Alfacs, prop de Sant Carles de la Ràpita, i el dia 2 intentà dirigir-se cap a Ulldecona, però, en no produir-se com esperava el pronunciament de València i en ésser descobert per alguns oficials, hagué de fugir (dia 3). Fou trobat a Calanda, conduït a Tortosa, jutjat i afusellat (el 18 d'abril). D'altra banda, el comte de Montemolín i el seu germà, també detinguts, foren indultats després de signar la renúncia a les seves pretensions envers el tron d'Espanya.

Partit Carlí

Partit polític constituït amb una de les tendències en què es dividí el *carlisme*. Alhora que continuació històrica d'aquest, en bandejà l'aspecte integrista i tradicionalista i adoptà un accent marcadament socialista. Es constituí

en l'acte de Montejurra del 1965. Presidit pel príncep Carles Hug de *Borbó-Parma*, s'estructurà en forma federal, d'acord amb les diferents nacionalitats i regions de l'estat espanyol (als Països Catalans: el Partit Carlí de Catalunya, el Partit Carlí del País Valencià i el Partit Carlí de les Illes). Fou legalitzat pel juliol del 1977, després de les primeres eleccions democràtiques postfranquistes. Havent renunciat explícitament Carles Hug a la reivindicació dinàstica, el partit participà a través de J.M.Zavala, M.Zufía i d'altres, en l'oposició democràtica de l'estat espanyol, sobretot al País Basc, a les Illes —on, dirigit per Josep M.Biarnés, publicà "Endavant"—, al País Valencià —Laura Pastor hi impulsà "Quaderns d'Alternativa"— i a Catalunya. El Partit Carlí de Catalunya fou membre de l'Assemblea de Catalunya i del Consell de Forces Polítiques, edità "Avancem" i tingué per caps Josep Badia i Josep Ll.Herrera (1978). Incapaç de conquerir un espai polític propi, entrà en crisi el 1980 amb la dimissió de Carles Hug, i es dissolgué.

Comunió Tradicionalista

Denominació donada al partit carlí. A partir del 1869, la denominació de partit carlí fou substituïda sovint per la de Comunió Catolicomonàrquica o per Comunió Tradicionalista, a mesura que el carlisme, a més de la legitimitat sàlica, defensava el foralisme i la religió catòlica.

requetè

Grup de combatents carlins. Rebé aquest nom, durant la primera guerra *Carlina*, el tercer batalló de Navarra i, en la tercera guerra *Carlina*, la guàrdia de minyons que tenia el fill del pretendent. Però hom coneix amb aquest nom, sobretot, els grups armats carlins que durant la monarquia alfonsina i la Segona República es preparaven militarment i que, organitzats en terços, participaren en la guerra civil de 1936-39.

"{m.} Cuerpo de voluntarios que, distribuidos en tercios, lucharon en las guerras civiles españolas en defensa de la tradición religiosa y monárquica.

"Individuo afiliado a este cuerpo, aun en tiempo de paz.

[Historia] Requeté

Agrupaciones civiles de carácter militar pertenecientes al movimiento carlista, cuya más notoria actuación se dio con su participación en la guerra civil española, donde conformaron las unidades de voluntarios más numerosas del bando sublevado. Aunque tradicionalmente se sostuvo que el requeté había nacido como unidad militar durante las tres guerras carlistas acaecidas durante el siglo XIX, lo cierto es que con tal nombre y organización no apareció hasta la primera década del siglo XX. Con antecedentes en las partidas rurales activas en estas guerras, el requeté apareció por primera vez en Barcelona, en enfrentamientos con lerrouxistas y blasquistas con motivo de la actuación de Solidaritat Catalana; para coordinar la fuerza de los partidarios carlistas Juan María Roma fundó una agrupación juvenil a la que denominó "Requeté". En 1908 se creó la primera unidad del Requeté en Pamplona y en 1912 el sistema de vinculación de militantes carlistas en unidades con instrucción militar se generalizó de la mano del general Joaquim Llorens. La organización de las unidades de Requeté era variada; en pequeñas ciudades y pueblos existía una solo unidad, mientras que en las ciudades de importante militancia carlista -especialmente jóvenes-, existían varias unidades. Los miembros del Requeté recibían instrucción militar, enseñanzas para la preparación de explosivos y munición y, bajo el cobijo de actividades culturales y excursiones campestres, se realizaban prácticas de tiro, equitación militar y maniobras de combate. La preparación de estas unidades de requeté perseguía un doble objetivo: organizar grupos paramilitares de defensa o coacción, complementarios a la actividad del Partido Carlista (o Comunió Tradicionalista); y servir como fuerzas de combate en una posible contienda. En tal ocasión las unidades serían agrupadas en formaciones superiores, los Tercios, con una estructura jerárquica explícitamente militar. La ocasión se produjo con la conspiración monárquica contra la II República, diseñada en principio como un alzamiento exclusivamente de los Tercios de requetés, aunque posteriormente se vinculó a la conspiración de la cúpula militar. La actuación de los Tercios fue decisiva en los primeros momentos del alzamiento, dominando las plazas fuertes y el tercio norte de la Península en los primeros meses. Solo de la región vasco-navarra hubo más de sesenta mil voluntarios requetés, aunque no todos ellos eran carlistas. Las características principales de estas unidades del requeté fueron una extremada religiosidad católica -desde el punto de vista tradicionalista-, un nacionalismo exascervado (concepción agregacionista de la nación española, defensa de los fueros vasco-navarros), unas visión del combate como enfrentamiento fundamentalista (cruzada político-religiosa, no se persigue la derrota del adversario sino su misma desaparición), un espíritu de camaradería que reforzaba la unión de los componentes sin cuestionar la autoridad jerárquica, y un espíritu fatalista que en su carácter ritualista contemplaba la muerte como la máxima entrega a la causa defendida. La última actuación de un Tercio de requetés se produjo con el intento de envío de voluntarios al frente alemán durante la II guerra mundial, en especial para emular el éxito obtenido por los falangistas con la organización de la División Azul. Ese Tercio carlista fue detenido en la frontera y disuelto. Las ya malas relaciones entre el carlismo y el nuevo régimen franquista hicieron definitivamente desaparecer en la práctica al Requeté.

Falange Española

Agrupació política fundada al Teatro de la Comedia de Madrid el 29 d'octubre de 1933. Malgrat les seves característiques específiques, aquest moviment s'inscriví com una variant espanyola dels corrents feixistes europeus, pel fet que suposava una opció política dretana eficaç per a frenar el procés revolucionari de l'esquerra. Al moment que José Antonio Primo de Rivera, fill del dictador, fundà, amb un nucli reduït d'amics, el moviment falangista hi havia altres grups d'extrema dreta: la *Comunió Tradicionalista*, el grup d'*Albiñana Sanz*, *Renovación Española* i les *Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista* (JONS). Però fou aquest darrer grup el que influí sobre Falange, i ambdós grups es fusionaren pel febrer del 1934 (FE y de las JONS); adoptaren el jou i les fletxes dels Reis Catòlics com a emblema, a més de la bandera vermella i negra i la camisa blava. L'ur platforma ideològica fou concretada en els *veintisiete puntos* (novembre del 1934). Bé que rebutjaven l'apel·latiu de *feixista*, participaven, de fet, de la ideologia i de les formes organitzadores del feixisme: constituïen un moviment antimarxista que refusava alhora la lluita de classes i el sistema social capitalista. Propugnaven un estat totalitari, autoritari, no parlamentari, nacionalista, unitari i "imperialista", i l'organització corporativa de l'estat; a més, tenien en comú l'exaltació d'una forma de vida arriscada, el culte a la violència i a l'acció directa (les "milícies" com a grup de xoc). Introduïren, així, mateix, les línies originals de l'ur pensament: en l'aspecte econòmic, la concepció d'Espanya com un "*gigantesco sindicato de productores*", el sentit catòlic del moviment i una reforma agrària per a elevar el nivell de vida dels camperols mitjançant serveis tècnics adequats i l'extensió de la propietat familiar de la terra. Fins a la guerra civil de 1936-39 els afiliats a FE y de las JONS, provinents fonamentalment de la petita burgesia, no foren gaire nombrosos (poc abans que fos declarada fora de la llei, després de les eleccions del febrer del 1936, la Falange tenia poc més de 25 000 afiliats a tot l'estat espanyol). Un cop començada la guerra civil, la seva trajectòria canvià, en esdevenir l'alternativa política més important dels insurgents. Després de quasi un any de dissensions internes i d'enfrontaments amb altres grups, fou obligada a la fusió amb els tradicionalistes i passà a denominar-se Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS), pel decret d'unificació del 19 d'abril de 1937. Restà constituïda com a partit únic de l'estat, inserida en la seva organització general i sotmesa al comandament nacional del general Franco. Durant la guerra complí funcions importants, que foren plenament efectives en la postguerra, fins que anà en decadència, cap a la meitat dels anys cinquanta. Articulà unitàriament la ideologia del règim; fou l'element aglutinador dels sectors socials que feien costat al règim, actuà com a centre orgànic per a furnir quadres polítics a l'estat i creà els sindicats verticals com a aparells estatals que podien substituir qualsevol possibilitat d'organització de la classe obrera. A més, restà organitzada d'una forma jeràrquica, sota la dependència del cap de l'estat, de qui depenen el secretari general, la Junta Política —suprimida, més tard— i el Consejo Nacional; i en *jefaturas* provincials i locals en les corresponents circumscripcions territorials.